

що такий підхід щодо інспектування об'єктів контролю не відповідає вимогам, які ставляться сьогодні до бюджетного контролю та є неефективним стосовно запобігання бюджетним порушенням.

Отже, перспективи подальших наукових досліджень полягають у вивченні організації і методики інспектування як форми контролю на підставі впровадження системи оцінки ризиків виявлення порушень.

Література:

1. Закон України "Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні" №2939-ХІІ від 26 січня 1993 року (з наступними змінами) / електронна версія "Право" станом на 01.01.2008 р.
2. Постанова КМУ "Про затвердження Порядку проведення інспектування державною контрольно – ревізійною службою " №550 від 20 квітня 2006 р. (із змінами, висесеними згідно з постановою КМУ №1618 (1618-2006-п) від 16.11.2006р.) / електронна версія "Право" станом на 01.01.2008 р.
3. Розпорядження КМУ "Про схвалення Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю" від 24 травня 2005р. №158-р./ Офіційний вісник України. – 2005.– №22.
4. www.dkrs.gov.ua

Василь Дем'янишин

К.е.н., доцент кафедри фінансів

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ДОКТРИНИ УКРАЇНИ

Бюджетна теорія і практика об'єднують дуже багато складових, які характеризують їхній зміст і форми функціонування та досліджуються фінансовою наукою. Зміст системи фінансових (у т. ч. бюджетних) наукових знань становлять фінансові теорії, вчення, концепції, доктрини, судження, постулати, аксіоми, проблеми, гіпотези, наукові методи, поняття, категорії тощо. Щодо більшості цих складових фінансова наука має достатньо великий обсяг напрацювань, які використовують вітчизняні вчені й практики при розробленні, обґрунтуванні та прийнятті тих чи інших рішень. Однак поза увагою залишалася така важлива складова наукових знань, як фінансова (у її складі бюджетна) доктрина, хоча цей елемент використовують інші науковці, й він знаходить практичне застосування у різних сферах діяльності держави, внаслідок чого фінансова наука і практика зазнає великих втрат.

Питанням теорії і практики бюджету держави присвячені праці таких вчених: В. Андрушенка, С. Булгакової, О. Василика, М. Єрмошенко, О. Кирилєнко, В. Кудряшова, Ц. Огня, В. Опаріна, К. Павлюк, О. Романенко, В. Флосова, С. Юрія та ін. У них розглянуті питання сутності, ролі та розвитку бюджету і бюджетних відносин, бюджетної політики та її реалізації. Акцентуючи увагу на фінансовій та бюджетній

теоріях, концепціях, вченнях ніхто із вітчизняних вчених не зупинявся на моделі фінансової чи бюджетної доктрини, її обґрунтуванні як важливого елементу фінансової науки.

Терміни „фінансова доктрина“, „бюджетна доктрина“ дуже рідко трапляються у наукових публікаціях, причому, їхній зміст не розкривається. На рівні держави органи влади та управління ні про фінансову, ні про бюджетну доктрину навіть не згадують. Тому є проблема глибокого дослідження такого феномена фінансової теорії і практики, як бюджетна доктрина. Цим обумовлені вибір теми дослідження та її актуальність.

Під доктриною філософська наука розуміє „... систематизоване політичне, ідеологічне чи філософське вчення, концепцію, сукупність принципів“ [2, с. 142], або „... вчення, систему теоретично обґрунтованих поглядів на важливі соціально-політичні, моральні, релігійні та ін. питання“ [3, с. 187]. В економічній науці доктрину розглядають як „... сукупність принципів, положень, ідей, покладених в основу економічної теорії“ [1, с. 170].

Отже, доктрина, об'єднуючи ряд елементів наукових знань, виступає найбільш концептуалізованою формою підходу до трактування бюджету держави, яка безпосередньо орієнтована на практичну дію, втілення в життя, дотримання у політиці. На відміну від усіх її складових, доктрину використовують для позначення поглядів із відтінком схоластичності, догматизму, впливу суб'єктивного чинника.

Ми вважаємо, що бюджетна доктрина має дуже багато спільного з бюджетною теорією як об'єднаним єдиною внутрішньою пізнавальною логікою, взаємозв'язаним у його частинах, закінченим на певний момент комплексом пояснень фактів і осмислень бюджетних явищ і процесів.

Таким чином, бюджетною доктриною пропонуємо вважати сукупність принципів, положень, ідей, цілісну концепцію, систематизоване вчення, закінчений комплекс наукових пояснень, взаємозв'язаних між собою об'єктивних та суб'єктивних засад функціонування бюджету держави, бюджетних явищ і процесів у суспільстві з відображенням результатів у конкретному державному документі стратегічного значення.

У цілому бюджетна доктрина є формою синтетичного знання, в межах якої окремі поняття, ідеї, принципи, концепції, вчення, закони та всі інші складові системи фінансових наукових знань втрачають колишню автономність і перетворюються на елементи цілісної системи. Отже, за побудовою бюджетна доктрина є внутрішньо диференційованою, але цілісною системою знань, яку характеризують логічна залежність одних елементів від інших, можливість виведення змісту окремих положень доктрини за певними логічними та методологічними правилами.

Найважливішими категоріальними поняттями бюджетної доктрини є бюджет. У вітчизняній економічній літературі більшість економістів до рангу категорій відносять державний бюджет, його ж вважають основним фінансовим планом держави, централізованим фондом грошових коштів і т. д. При цьому місцевим бюджетам відводять другорядну роль, вони є не категорією, а звичайним поняттям або явищем, не належать до централізованого грошового фонду держави (хоча органи місцевого самоврядування на рівні з органами державної влади є тими суб'єктами, через які відповідно до статті 5 Конституції України народ здійснює свою владу).

Отже, процес формування бюджетної доктрини і реалізації її засад, на нашу думку, доцільно пов'язувати з бюджетом держави (а не державним бюджетом) із виділенням взаємозв'язаних між собою етапів.

На першому етапі пропонуємо сформулювати наукові підходи до обґрунтування бюджетної доктрини, її засад, на основі чого розробити державний документ, що визначав би найважливіші параметри цієї доктрини. Доцільно, щоб такий документ затвердила Верховна Рада України, і використовувати його для керівництва органами державної влади, державного управління та місцевого самоврядування. Наукова частина доктрини постійно перебувала б під увагою вітчизняних вчених, її б удосконалювали, на основі чого можна було б вносити корективи у державний документ.

Маючи розроблені та обґрунтовані наукою засади бюджетної доктрини, доцільно переходити до другого етапу – формування бюджетної політики, її стратегії і тактики.

На третьому етапі відповідно до засад бюджетної доктрини і бюджетної політики формується бюджетний механізм, який є зовнішньою оболонкою бюджету.

Четвертий етап пов'язаний із організацією бюджетного процесу, під час якого засади бюджетної доктрини, бюджетної політики за допомогою бюджетного механізму використовують практично.

Державний документ, що містив би засади бюджетної доктрини, на нашу думку, доцільно складати на тривалу перспективу (не менше 25 років) із розбиванням на десятиріччя або п'ятиріччя. Крім загальних засад бюджетної стратегії, у цьому документі бажано відобразити наступні цифрові показники: передбачений обсяг ВВП у цілому (в т. ч. на одного мешканця), середньорічні темпи зростання обсягів ВВП; частка ВВП, яку держава централізує для виконання своїх функцій; співвідношення між податковим і неподатковим методами мобілізації ВВП до бюджету держави; співвідношення між прямим і непрямим оподаткуванням, як воно змінюватиметься; співвідношення між суб'єктами оподаткування (в яких пропорціях платитимуть податки: багаті, середні, бідні; юридичні особи, фізичні особи) і рівень податкового тя-

гаря; співвідношення між об'єктами оподаткування (виробництвом, доходами, прибутком, майном, капіталом, землею, ресурсами тощо); співвідношення між державними та місцевими податками; співвідношення між державним та місцевими бюджетами, їхніми власними і закріпленими доходами; види і характер міжбюджетних відносин; розподіл доходів і видатків між окремими ланками бюджетної системи; обсяг видатків державного та місцевих бюджетів на одного мешканця (всього, у т. ч.: на освіту, науку, культуру, охорону здоров'я, соціальний захист населення тощо); частка видатків, яку спрямовуватимуть на управління, оборону, економіку, освіту, науку, культуру, охорону здоров'я, соціальний захист населення тощо (у% до ВВП та до загального обсягу видатків); мінімальний та середній рівні оплати праці; прожитковий мінімум; частка середньої заробітної плати одного працівника, яку спрямовуватимуть на споживання (податки, комунальні послуги, харчування, одяг, взуття, ремонт житла, проїзд, тощо) і для нагромадження або розширеного відтворення робочої сили; скільки років працівникові зі середньою заробітною платою потрібно буде нагромаджувати кошти, щоб купити житло, автомобіль, та інші товари, які будуть предметами першої необхідності; рівень інфляції; співвідношення між темпами зростання заробітної плати та цін; найважливіші показники пенсійного забезпечення і соціального захисту населення; співвідношення між формами власності (державною, комунальною, приватною тощо) і які галузі перебуватимуть у державній формі власності; інші показники.

Між усіма складовими доктрини, на нашу думку, має бути тісний взаємозв'язок. Так, сукупність принципів, положень, ідей дасть змогу сформулювати концепцію стратегії бюджетної політики, ролі держави у реалізації її засад і вийти на конкретні стратегічні бюджетні прогнози. Ці прогнози теж перебуватимуть у тісному внутрішньому взаємозв'язку. Адже від прогнозування обсягу ВВП і темпів його зростання залежать фінансові можливості суспільства. Закладені пропорції у розподіл та перерозподіл ВВП дадуть змогу оптимізувати обсяги бюджетного фонду на найважливіших напрямках його використання. Прогнозування показників, що належать до соціальних гарантій, є кінцевою метою бюджетної стратегії, оскільки найважливіше завдання держави – забезпечення максимального задоволення матеріальних і культурних потреб своїх громадян.

Таким чином, від глибини та якості наукових пояснень взаємозв'язаних між собою об'єктивних засад функціонування бюджету держави, бюджетних явищ та процесів, обґрунтування перспективних напрямів розвитку цих засад, відображення їхніх показників у державному документі стратегічного значення залежатимуть ефективність фінансової діяльності держави, її фінансові можливості, якість виконання покладених на неї функцій, рівень соціально-економічного розвитку суспільства та

добробут населення.

Література:

1. Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1. / За заг. ред. С. В. Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – 616 с.
2. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 576 с.
3. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрикос, 2002. – 743 с.